

IZVAN TEATRA I/ILI ONKRAJ POZORNICE –
ETNOTEATROLOGIJA I FEMINISTIČKA KRITIKA
NA KRLEŽINIM DANIMA U OSIJEKU:
PRIMJER – IVAN LOZICA I LADA ČALE FELDMAN
IZ INSTITUTA ZA ETNOLOGIJU I FOLKLORISTIKU¹

Sažetak: U članku nastojim dati prikaz etnoteatroloških istraživanja i feminističke književne kritike na Krležinim danima u Osijeku što su ih na navedenoj manifestaciji začeli Ivan Lozica, koji je od 2014. godine u mirovini, i Lada Čale Feldman, koja od 2005. kao redovita profesorica predaje teatrološke kolegije na Odsjeku za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Ključne riječi: Ivan Lozica; Lada Čale Feldman; etnoteatrologija; feministička književna kritika; Krležini dani u Osijeku

Kao što naslov sugerira, u članku nastojim dati prikaz etnoteatroloških istraživanja i feminističke književne kritike na Krležinim danima u Osijeku što su ih na navedenoj manifestaciji začeli Ivan Lozica, koji je od 2014. godine u mirovini, i Lada Čale Feldman, koja od 2005. kao redovita profesorica predaje teatrološke kolegije na Odsjeku za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Taksativno i tematološki tematiziram radove spomenutih kolega iz Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu koji su navedene teme otvarali bez interpretativnoga straha,² što bi (u nekom budućem obljetničarskom istraživanju) trebalo nadopuniti interpretativnom nišom ostalih kolega/ica koji se na spomenutoj manifestaciji dotiču etnoteatrologije (npr. Đuro Franković,

¹ Ovaj je rad sufinancirala Hrvatska zaklada za znanost projektom *Naracije straha: od starih zapisa do nove usmenosti* (broj projekta: IP-2016-06-2463).

² Tragom navedenoga ukazat ću na pojedine autorske razrede postupaka (*bihejvitivi*), prema Austinovoj razredbenoj podjeli ilokucije – činove govora vezane uz određeno društveno ophođenje (u ovom slučaju interpretativne isprike) (usp. Sh. Felman, 1993: 16).

Marijan Bobinac, Anđelka Tutek, Anica Bilić) i feminističke kritike (npr. Kristina Pertainai Andrić, Lucija Ljubić, Martina Petranović, Dubravka Crnojević-Carić, Sibila Pelevski, Mira Muhoberac).

Ivan Lozica ili pat-pozicija dvoglave etnologije

Sve članke koje je Ivan Lozica objavio u zbornicima radova s Krležinih dana u Osijeku možemo apostrofirati njegovim radom „Tekstom o terenu“, objavljenim u njegovoj posljednjoj knjizi *Zapisano i napisano: folkloristički spisi* (2008.), u kojemu autor iz ironijske, dakle sveznajuće, pozicije nudi „povijesnu predaju o maloj dvoglavoj etnologiji“. Naime, Lozica iznosi *priču* o tome kako u hrvatskoj etnologiji postoje dvije homogene antagonističke znanstvene formacije, frakcije – terenci i teoretičari (usp. S. Marjanić, 2009). Dakle, s jedne strane *ti* tzv. *terenci* nastavljaju tradiciju hrvatske etnologije iz tridesetih godina 20. stoljeća, proklamiraju i nadalje prednosti terenskoga istraživanja, a svoje oponente pogrdno, kako ističe autor, nazivaju teoretičarima i asfaltnim etnologima koji, eto, začudo nikada nisu bili na terenu, a zapostavili su i onaj asfaltni, urbani. S druge pak strane, *ti* tzv. *etnolozi-teoretičari* svojim su oponentima – terencima (*teretnjacima*) pripisivali smrtne grijehе učmalosti i ateoretizma. Riječ je o podjeli struke koja je, kako nadalje ističe Lozica, usidrena „više u domeni usmene kuloaristike, a manje u pisanoj komunikaciji (tiskanim tekstovima)“ te, nadalje, iz ironijske pozicije sâm autor apostrofira kako ne prihvaća autorsku odgovornost za povijesnu predaju o maloj dvoglavoj etnologiji, koja je mentalno utaborena u ljudskim glavama (usp. fusnotu broj 72), a navedeno u fusnoti broj 71 i pojašnjava: „Ljudi vrlo često govore i ono što nisu spremni potpisati ili objaviti.“ (I. Lozica, 2008a: 203) Pritom se potpisnik članka poziva i na članak Olge Supek u prevratničkom trinaestom broju *Narodne umjetnosti* iz 1976. godine u kojemu je spomenuta autorica istaknula neodrživost tvrde (mentalne) opreke između tzv. dobrih terenaca i onih koji teoretiziraju. Dakle, na kojoj se strani te dvoglave nemani nalazi naš autor, pokazuje sljedeća rečenica pri kraju navedenoga članka: „Nisam zaljubljenik terena, ali mi jedino teren pruža izravno iskustvo predmeta istraživanja“ i povezana fusnota: „Teško mi je otići, ali mi je drago što sam bio. Volim doživjeti folklorno zbivanje i u njemu sudjelovati, ne volim ‘usmjereni intervju’ jer zadire u privatni život ljudi poput policijskog informativnog razgovora. Možda zato nisam pravi terenac.“ (I. Lozica, 2008a: 223) Inače, pat-poziciju bikefalne etnologije Lozica spretno rješava (zahvaljujući svom filozofskom obrazovanju i duhovnoj nadgradnji) Aristotelovim trima vrstama znanja – *praxis*, *poiesis*, *theoria*. Naime, tek *poiesis* omogućuje dijalog stvaralačkim prožimanjem teorije i prakse, kako nam je to Lozica poručio već u predgovoru svojoj knjizi *Poganska baština* (2002.).

U svojim je izlaganjima, tekstovima izloženima na Krležinim danima u Osijeku, autor istaknuo kako ideja za osnivanje etnoteatologije na našim prostorima pripada Nikoli Bonifačiću Rožinu – „inspiratoru afere s etnoteatologijom“, ali ipak *krivnju* za

ozbiljnije teorijsko osmišljavanje etnoteatrološke afere pripisuje sebi kao jedinome nasljedniku Bonifačića Rožina u ondašnjem Odsjeku za folklorno kazalište današnjega Instituta za etnologiju i folkloristiku. Inače, Nikola Bonifačić Rožin, koji je započeo sustavno zapisivanje i istraživanje narodnih dramskih tekstova na našim malim prostorima, moramo spomenuti – uz Hegela, a i uz Pjotra G. Bogatirjova – najcitiraniji je autor u posljednjoj Lozičinoj knjizi *Zapisano i napisano: folkloristički spisi* iz 2008. godine (ako je vjerovati *Kazalu imena*).

Pritom je isticao kako sve do najnovijega doba nije bilo pokušaja uspostavljanja trećega roda tzv. „narodne književnosti” – dakle narodne drame, a višestruke razloge za navedeno autor potkrepljuje u tekstu „Zapisano i napisano: problem teksta u folklornom kazalištu” svoje posljednje knjige. Svakako pritom valja istaknuti da se autor zalaže za takvu etnoteatrologiju kojoj je predmet folklorno *predstavlanje*,³ a ne folklorno kazalište ili pak folklorna drama. Tako uz poznata određenja *čovjeka* kao *homo sapiensa*, *religiosusa* ili *politicusa*, *fabera* ili pak *ludensa* autor pridodaje i odrednicu *homo repraesentans*, s obzirom na neprestana svakodnevna prožimanja teatralnih, teatrabilnih i teatarskih zbivanja. Vlastita promišljanja o etnoteatrologiji Ivan Lozica upisuje u koncepte performativne antropologije koja se obilato koristi kazališnom metaforom u proučavanju društvenih procesa, a pritom se ponajviše poziva na Victora Turnera i Richarda Schechnera. Naime, kao što je naveo u priopćenju „Tekst kao palimpsest: verbalna sastavnica običaja” na Krležinim danima u Osijeku: „Ključno je polazište predstavljanje kao specifična sfera ljudske djelatnosti unutar koje je kazalište samo jedan od institucionaliziranih tipova. Uveo sam okvirnu tipologiju folklornoga predstavljanja, razlikujući teatralno ponašanje/predstavljanje pojedinca u svakodnevnom životu, teatrabilno predstavljanje skupine (koje uključuje mnoge situacije npr. obrednog, sportskog ili čak političkog značaja) i *pravu* teatarsku predstavu. Te sam tipove promatrao na razinama tekture, teksta i konteksta, pri čemu je kontekst najvažniji jer uključuje i pojam tradicije, a ne samo društvene situacije u trenutku predstavljanja.“ (I. Lozica, 2009: 87)

Dakle, Lozica je na svom etnoteatrološkom putu krenuo od pojma *predstavljanje*, koji mu je omogućio priključak na Goffmanov središnji pojam *performance*, koji se određenim pomacima u značenju, dakako, pojavljuje u kazališnoantropološkim radovima Turnera i Schechnera. U okviru etnoteatroloških tema autor se isto tako usmjerava i na istraživanje predstavljачkih aspekata izvedbe i pritom ističe kako na južnoslavenskom

³ Tako će u priopćenju o tradicijskim maskama za Krležine dane u Osijeku Ivan Lozica reći da se smatra etnoteatrologom kojega, dakako, zanima i profesionalno kazalište, no ipak više predstavljanje kao specifična sfera ljudske djelatnosti unutar koje je kazalište samo jedan od institucionaliziranih tipova, a istraživanje predstavljanja naziva etnoteatrologijom, a određuje ga kao interdisciplinarno istraživanje koje se koristi metodama i terminima teatrologije, folkloristike, funkcionalnog strukturalizma, Lotmanove semiotike, Bahtinov teorije govornih žanrova, Dundesovim učenjem o teksturi, tekstu i kontekstu te Goffmanovom, Turnerovom i Schechnerovom teorijom izvedbe (I. Lozica, 2003: 292).

prostoru postoje (do tada) samo dva rada o usmenoknjiževnoj izvedbi: riječ je o studiji „Predstavljajući aspekti usmenog pripovijedanja“ svestrane Maje Bošković-Stulli iz 1984. godine kao i autorovu članku „Pokret u pripovijedanju“ iz 1985. Podsjetimo ukratko: Lozica je u navedenom članku upozorio na razliku između *kazivanja* o izmišljenoj zbilji i *pokazivanja* izmišljene zbilje, između naracije i prezentacije na razini geste i pokreta.

Autotematizirajući vlastiti predmet istraživanja u članku „Problemi etnoteatologije“ svoje posljednje knjige, a koji se intertekstualno preklapa s nekim priopćenjima izloženima na Krležinim danima u Osijeku, autor na ironijski način postavlja pitanje o postojanju etnoteatologije i pritom nadalje ironično zapisuje: „Ima li je, ona bi se, poput etnomuzikologije, etnokoreologije itd. mogla smatrati dijelom folkloristike, ako i takvo što postoji...“ (I. Lozica, 2008a: 129) Nadalje, u istome članku na bahtinovski način smjehovne (ali ne i ismijavajuće nego dakle dobronamjerno sarkastične) znanosti autor autotematizacijski iznosi kako je u svojoj knjizi *Izvan teatra. Teatrabilni oblici folkloru u Hrvatskoj* (1990.) elaborirao vlastitu sumnju u postojanje folklornoga kazališta u Hrvatskoj te se, sasvim logično, kao posljedica te sumnje javila i nemogućnost pisanja povijesti nečega što se samo po sebi dovodi u pitanje. Tako se u toj svojoj prvoj knjizi iz 1990. godine Lozica opredijelio za sumarni pregled dotadašnjega istraživanja folklornog kazališta u Hrvatskoj i za iznošenje podataka o predstavljanju unutar običaja i obreda koji posjeduju naglašena scenska svojstva, i to uglavnom s područja Hrvatske. Sažmimo: osim karnevala (usp. sjajnu autorovu knjigu *Hrvatski karnevali* iz 1997.),⁴ druga najvažnija prigoda za folklorno predstavljanje svakako je svadba. Tako etnoteatološka poglavlja njegove posljednje knjige dobro prikazuju autorova kretanja od početnoga istraživanja koje je začeto zahvaljujući Maji Bošković-Stulli kada se sretno *dokopao* radova Pjotra G. Bogatirjova o *narodnome teatru* pa sve do suvremenih istraživanja Turnera i Schechnera.

⁴ Četiri je teksta Ivan Lozica na Krležinim danima u Osijeku posvetio niši hrvatskih karnevala. Riječ je o priopćenju „Karneval kao vremenski rezervat poganstva i predstavljanja“, gdje autor poganstvo karnevalske glumljene diverzije drži upitnim, jer poganstvo u pokladnim običajima ne prepoznaju sudionici već samo učeni tumači. Nadalje, u navedenom članku autor tradiciju pojašnjava kao proces interpretacije stalnih simbola nestalna značenja, s naglaskom na dinamici tradicije. Kao potvrda tumačenja navodi se primjer grobničkih dondolaša, novoutemeljene karnevalske skupine koja izumom tradicije odgovara na tranzicijsku potrebu za retradicionalizacijom i koja se ujedno pridružuje produkcijama hrvatskog ambijentalnog teatra. Nadalje temom karnevala bavi se u članku „Karneval: prostor, tijelo, riječ“ te u članku o karnevalu o Donjim Kaštelima kao i u priopćenju „Prevrat kao predstava“ u kojemu daje novi korak u interpretaciji karnevala iz kontroverzne sfere biopolitike, odnosno autorovim riječima – „Shvaćen biopolitički na tragu Agambenove teorije, karneval je dvosjekli mač: može pomoći tlačitelju reducirati ili preusmjeriti političku tenziju, ali isto tako može pomoći potlačenima da izdrže pritisak, tlačenje, ili da se nekažnjeno suprotstave i prosvjeduju. Prisjetimo li se Girardova modela, ambivalencija postaje sasvim razumljivom: tlačitelji i potlačeni zapravo su rivali, potlačeni u karnevalu oponašaju tlačitelje, kohezija zajednice iznova se postiže zajedničkim žrtvovanjem lutke na koju obje strane suglasno prebacuju krivnju.“ (I. Lozica, 2010: 105-115)

Upravo na tragu navedenoga članka o problemima etnoteatologije iz autorove posljednje knjige možemo razmotriti njegove svojevrzne uvode-proslove u priopćenja na Krležinim danima u Osijeku gdje se u većini tekstova otvara navedena ironijska pozicija etnoteatologije u odnosu na teatrologiju.

Tako za priopćenje o žanrovskoj pripadnosti Marulićeva spjeva *Poklad i korizma* kao ironijski proslov autor navodi *bihejvitiv*: „Zahvaljujem sjeni časnoga starca Marula što mi je svojim ugledom priskrbila izlaganje na samome početku ovogodišnjih Krležinih dana. Tako ću se brzo riješiti korizmenih dužnosti, a zatim ću se mirno prepustiti užicima simpozija.“ (I. Lozica, 2004: 13)⁵ Nadalje u priopćenju „Karneval: prostor, tijelo, riječ“ Ivan Lozica navodi sljedeću interpretativnu ispriku (*bihejvitiv* u Austinovu određenju): „Bez proširenja vidokruga teško je proniknuti odnos karnevala i teatra, a bez pojašnjenja toga odnosa moje karnevalsko izlaganje na skupu teatrologa ostaje izvan konteksta. To ne smijem dopustiti. Ispričavam se, znam da je nepristojno istjerivati teatrologe iz Talijina hrama, ali morat ću vam proširiti vidokrug.“ (I. Lozica, 2006: 166)

Završno, što se tiče Ivana Lozice, spomenula bih njegov tekst s Krležinih dana pod naslovom „Mediterranski oružni plesovi i hrvatsko kazalište“⁶, a koji autotematizacijski otvara anegdotom prigodom same prijave izlaganja, odnosno autorovim riječima: „Kad sam prijavljivao temu, dr. Hećimović je u šali upitao spremam li oružani napad na Krležine dane. Ne spremam ništa slično – štoviše, želim u prvome dijelu izlaganja razotkriti jednu uspjelu kazališnopovijesnu diverziju u kojoj sam i sâm nehotice donedavno sudjelovao i koja unosi pomutnju u najstarije izvore hrvatskog kazališta.“ (I. Lozica, 2000: 177) U navedenom članku Ivan Lozica demistificira Pantićevo⁷ nekritičko prenošenje talijanskih podataka na dubrovačku situaciju 14. stoljeća te ističe važnost oružnih plesova na hrvatskom Jadranu; pritom pretpostavlja njihovo koledno porijeklo i razmatra njihovu ulogu u povijesti hrvatskoga profesionalnog kazališta. Zaključuje kako su rumunjski *kalušari* dio iste pretkršćanske tradicije lančanih plesova s mačevima kojoj pripadaju i duhovski plesovi *kraljica* na sjeveroistoku Hrvatske, ali i lančani plesovi zabilježeni u Bujama, na Krku, u Zadru, Trogiru, Splitu, Hvaru i u Putnikoviću na Pelješcu, kolo *pokladara* na Lastovu, sve *kumpanije* s Korčule itd., no navodi kako je nemoguće odrediti jesu li izvori tih plesova u tradiciji slavenskih koleda ili antičkih kalenda (I. Lozica, 2000a: 182).

⁵ Osim Marulićem, iz niše starijih hrvatskih pisaca, na Krležinim danima Ivan Lozica bavio se i Držićem – *Dundom Marojem* – gdje je ukazao na to da dihotomija na *ljude nazbilj* i *ljude nahvao* odgovara uobičajenoj karnevalskoj opreci lijepih i grubih maskara, što otvara mogućnost novog tumačenja.

⁶ Navedenu temu zadržava i u članku o biranju kralja s Krležinih dana 2000. godine u kojemu autor istražuje tragove nekad vrlo rasprostranjenoga, iako danas uglavnom zaboravljenoga hrvatskog običaja biranja kralja, povezanog s običajima *kumpanija* i *moreške*.

⁷ Riječ je o iznimnom članku u kojemu autor pokazuje kako je Slobodan Prosperov Novak nekritički povjerovao Pantićevoj mistifikaciji, izumu dubrovačke *džudijate* (I. Lozica, 2000a: 179).

U priopćenju „Vinski statuti kao stolno kazalište (Šenoa, Gjalski, Matoš, Krleža)“ (2000.), u kojemu I. Lozica istražuje povijest vinskih statuta i regula u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, pozivajući se na djela Šenoe, Gjalskoga, Matoša i Krleže kao dopunske književnoantropološke izvore, donosi isto tako zanimljiv prolog-uvod iz rakursa etnoteatologije i folkloristike: „Zapitavši se kako bih iz rakursa etnoteatologije i folkloristike mogao pridonijeti pomalo elitističkoj temi Krležinih dana, suočio sam se s krutom zbiljom i zamalo odustao. Ipak, ohrabren jednim lucidnim grafitom, odlučio sam osporiti krutu zbilju. Na zidu je pisalo: STVARNOST JE HALUCINACIJA KOJA SE JAVLJA ZBOG NEDOVOLJNE KOLIČINE ALKOHOLA U LJUDSKOM ORGANIZMU.“ (usp. I. Lozica, 2000b: 76-93)

I kao etnoteatolog u izvedbenom dosluhu sa svojim predmetom istraživanja u priopćenju „Ivan Slamnig i Marina krana“ (2002.), u kojemu interpretira Slamnigovu radiodramu *Trunctio ili Marina krana*, koja je praižvedena 16. srpnja 1976. na programu Radio Zagreba, u proslavu koristi folklorne elemente u predstavljanju, izlaganju vlastite teme istraživanja: „Bit ću iskren: mislim da bi najbolje bilo uključiti magnetofon i poslušati *Trunctio*, ali za to nema vremena. Zato ću vam ukratko, u drastično trunciranom obliku, izložiti svoju varijantu priče o Slamnigu i Marinoj krani. Kako to već u folkloru biva, tu sam priču čuo od majke koja je i sama u njoj sudjelovala kao dramaturg. Ono što mi nije rekla (i ono što nisam pronašao u njezinim bilješkama) nastojao sam rekonstruirati i protumačiti.“⁸ (I. Lozica, 2002b: 283)

Feministička kritika Lade Čale Feldman na Krležinim danima u Osijeku: *Euridikini osvrti i Femina ludens*

Završno krećem na feminističku komponentu (feministička književna kritika) Instituta za etnologiju i folkloristiku, za koju je zaslužna Lada Čale Feldman, koja je od 1991. suradnica navedenoga instituta, a od 2005. kao redovita profesorica predaje teatrološke kolegije na Odsjeku za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Za feministički prevrat, vrtešku u hrvatskoj etnologiji i folkloristici, među ostalim, zaslužna je konferencija ISFNR-a (*International Society for Folk Narrative Research*) koja je 1974. godine održana u Helsinkiju, kada dolazi do performativnoga zaokreta – proučava se izvedba, kontekst, s teksta se pažnja usmjerava na performativno, ukratko s estetike se ostvaruje prijelaz na izvedbenu matricu. U kontekstu navedenoga Lada Čale Feldman s performativnoga je obrata, koji joj je jednim dijelom omogućila etnoteatologija početkom devedesetih, sredinom devedesetih došla do feminističke književne kritike, gdje je podršku pronašla u teorijskom angažmanu Centra za ženske studije u Zagrebu. Upravo

⁸ Zanimljivi su autotematizacijski i autointerpretativni dijelovi u priopćenjima, gdje npr. u članku „Lokalno, regionalno, nacionalno i globalno u folklornome kazalištu“ izdvajam sljedeću interpretativnu dihotomiju: „Tako. To bi bila moja uvodna propovijed o zavičaju i Europi. Prelazim na folklorističku završnicu izlaganja.“ (I. Lozica, 2005: 243)

njezina treća autorska knjiga *Euridikini osvrti: o rodnim izvedbama u teoriji, folkloru, književnosti i kazalištu* (2001.) ostvaruje se kao prožimanje etnoteatrologije i feminizma.⁹ Sljedeću knjigu *Femina ludens* (2005.) otvara cjelinom koju naslovljuje, na Geertzovu tragu, „Smučeni žanrovi“, a koja okuplja sedam priloga književnoantropološke, etnoteatrološke i kulturnostudijske provenijencije. Najnoviju knjigu *Onkraj pozornice: na raskrižju medija* (2019.) (dakle ne navodim sve autoričine knjige u ovome nizu) autorica otvara člankom „O štetnosti duhana... i koristi od generičkih distinkcija“, koji je izložila na skupu *O pričanju i pričama danas* Instituta za etnologiju i folkloristiku 2013. godine, a riječ je o svojevrsnom osvrtu na žanrovski karakter Čehovljeve jednočinke *O štetnosti duhana* pa do rasprave o odnosu analitičkih kategorija „priče“ i „pričanja“ s jedne te „drame“ i „izvedbe“ s druge strane. Pritom autorica ističe da je tu distinkciju uspješno potkopala folkloristička teorija izvedbe usmenoga pričanja, koja je svojedobno i u nas dovela do prijepora naratoloških s teatrološkim pogledima na događaj usmenog pripovijedanja, u okviru čega upućuje na svoj tekst „Šingala-mingala, from recitation to theatre“, objavljen u tridesetom broju časopisa *Narodna umjetnost* (1993.) Instituta za etnologiju i folkloristiku. Tako autorica navodi da „koliko je teorijski problematično predmnijevati da usmeni kazivač tijekom izvedbe alternira od pripovijedanja do predstavljanja, s obzirom na to da i naizgled predstavljački neutralno kazivanje – kazivanje pri kojem se možda posebno ne mobiliziraju ni izvođačeva mimika, ni gesta, ni kostim, ni priručni rekviziti – još uvijek možemo motriti kao glumački nastup koji angažira tijelo, odnosno pripovjedačev glas.“ (L. Čale Feldman, 2019: 21) U kontekstu navedenoga autorica ističe Ivana Lozicu, koji je, kako navodi, „s pravom uputio na predstavljačke odlike usmenog pripovijedanja“, što je međutim, kako nadalje ističe, dovelo do terminoloških prijepora u vezi s uporabom naratoloških termina *telling* i *showing*, kazivanja i predstavljanja, odnosno kako je I. Lozica u člancima iz 1985. i 1988. isticao razliku između *naracije* i *prezentacije* na razini geste i pokreta. I u članku „Omaklina Psiha“ navedene knjige autorica podsjeća na interpretaciju I. Lozice, koji je prvi upozorio na to da su maskirne povorke bile uobičajena sastavnica i svadbenih običaja, koji su se obično odvijali u ivanjsko doba, pa tako Lozica za Držićevu *Novelu od Stanca* navodi da magijski inventar te komedije velikim dijelom pripada Ivanju, a ne pokladama, no pridodaje da ipak Držićeve „vile Perlica, Kitica, Pavica i Propumanica vjerojatno nisu ivanjske ladarice, iako ih ima četiri“ (I. Lozica, navedeno prema: L. Čale Feldman, 2019: 229).

Nakon prvoga članka „Metafore glume u suvremenoj hrvatskoj dramatici“, izložena na Krležinim danima u Osijeku 1995. godine, uslijedio je autoričin inauguracijski članak (što se tiče teorijske vrteške etnoteatrologije i feminizma) – retoričkim upitom verdiktiva (da primijenimo Austinov razred zabrana koji se odnosi na govorne činove

⁹ Npr. što se tiče autoričine prve knjige o Brešanovu teatru, Boris Senker zadržao se na autoričinoj primjeni aktantskoga modela Anne Ubersfeld (riječ je o modificiranom Greimasovu aktantskom modelu) na pojedine Brešanove drame (B. Senker, 2010: 139-143).

koji se sastoje od donošenja suda) – „Postoji li suvremeno hrvatsko dramsko žensko pismo?“ na idućim Krležinim danima 1995. godine, u kojemu je izložila temeljne teorijske zasade feminističke kritike u području drame i kazališta kao što se bavi i suvremenim hrvatskim dramskim autoricama i razmatra mogućnost zajedničke spisateljske „ženske“ paradigme. Članak otvara polemički, anegdotalno o tome kako joj je jedan renomirani zagrebački književni kritičar, publicist i kolumnist uglednog kulturnog časopisa, čuvši temu navedenoga izlaganja za Krležine dane, podsmješljivo, onako usput, ponovio onaj popularni truizam idealističke estetike koji marginalne kulturne pojave naizgled veliku pribraju posvećenim vrijednostima, rekavši „ma kakvo muško i žensko pismo, postoji samo dobra i loša literatura – eto, ja sam, na primjer, pokazao da Annie Le Brun piše odlično, kao pravi muškarac!“ (L. Čale Feldman, 1997a: 171)

Može se reći, da se vratimo na pat-poziciju dvoglave etnologije o terencima i teoretičarima, da su folklorističkom odjelu na Institutu za etnologiju i folkloristiku Lada Čale Feldman i Ivan Lozica svojim tekstovima ponekad ilustrirali navedenu bikefalnost, dakle Lozica je bio dobar terenac, ili *teretnjak*, a Lada Čale Feldman izvrsna antropologinja iz naslonjača (engl. *armchair anthropology*), što su npr. oboje demonstrirali na primjeru interpretacije *bijelih maskara*¹⁰ iz Putnikovića na Pelješcu, a čiju je fotografiju autorica odabrala za naslovnicu svoje treće knjige *Euridikini osvrti* kojom je prožela etnoteatologiju i feminističku kritiku. U članku „Slavonski folklor i pučki igrokaz: jedno moguće (metodološko) susretište“¹¹ autorica, iz teorijske pozicije, navodi kako njezin članak nastaje na perspektivi razmeđa književnokritičke analitike, književne antropologije (prema Poyatosu, ističe da se književna antropologija temelji na realističkoj prozi) i folkloristike, „u nesigurnom i kontroverznom području interdisciplinarnih prosudbi, križanja, nedopuštenih preuzimanja tuđih ovlasti, za mnoge i neumjesnog premještanja metodoloških obrazaca i analitičkih kategorija u njima strano područje istraživanja, s dvojbenim prosudbenim probicima, često takvima koji više povratno osvjetljaju ishodišno okružje posudbi no na nov način govore o nominalnom odredištu analize“ (L. Čale Feldman, 1997b: 79). U navedenom iznimnom članku autorica smatra opravdanim usporedbu (koju je ona uvela) kraljica s pelješkim *bijelim maskarama* koje izvode muškarci, odjeveni u žene, točnije u neku vrstu kostimografskog hibrida muškarca i žene, kao i u slučaju *ljelja* (L. Čale Feldman, 2001: 201). U pitanju roda u *kraljičkim*

¹⁰ Valentina Vitković ističe da su uobičajeni nazivi *bijeli maskari*, *maskar* (imenice muškog roda), no mlađi govornici danas više rabe imenice ženskog roda *maskara*, *maskare* (V. Vitković, 2016: 20).

¹¹ U sažetku autorica navodi da dekorativna zadaća koju folklor preuzima u slavonskoj pučkoj dramatici ishodi, ovdje se pretpostavlja, iz istog svjetonazora iz kojeg ishodi i dramaturško-predstavljačka redukcija kojoj se izvirgavaju ženski likovi, gotovo redovito percipirani kao prijetnja stabilnosti mogućih svjetova u kojima se javljaju. Nasuprot tome, predstavljački oblici slavonskog folkloru koje pučka dramatika bez iznimke prešućuje, upravo su oblici u kojima žene igraju bilo ravnopravnu bilo čak premoćnu ulogu. Usp. autoričinu bibliografiju <https://www.bib.irb.hr/pregled/znanstvenici/187693?report=1>.

ophodima predlaže tumačenje izvedbene rodne inverzije u svjetlu mita o androginu i pritom dovodi u pitanje povezanost kraljica s *kumpanijama*, *rusajlijama* i *kalušarima* jer ti obredi, kako ističe, ne pokazuju simboličke sponse s vjenčanjem – u usporedbi s *bijelim maškarama* (L. Čale Feldman, 1997b: 89; L. Čale Feldman, 2001: 201; I. Lozica, 2002a: 207; I. Niemčić, 2002: 86).¹²

Bijele maškare („*bijeli maškari*“), Putniković (Pelješac). Izvor: mrežne stranice Instituta za etnologiju i folkloristiku <https://macevni-plesovi.org/obicaji/ophod-bijelih-maskara-u-zadnju-nedjelju-poklada/>. Foto: Stjepan Tafra. Terenski i rukopisni primjer kako su se etnoteatrološko-filozofska niša (Ivan Lozica) i etnoteatrološko-feministička niša (Lada Čale Feldman) međusobno čitale i nadopunjavale.

Osim navedenih članaka, Lada Čale Feldman izložila je priopćenje „O dvjema ženskim pričama o glumačkom životu“, objavljeno u zborniku radova s Krležinih dana u Osijeku 1999. godine, koje se bavi modusima pretakanja glumačkog iskustva u narativni iskaz, kao i posebnostima ženske spisateljske refleksije o glumačkom zvanju, a na primjerima (tada) dviju jedinich objavljenih ženskih glumačkih autobiografija, višeknjižnih

¹² Ivan Lozica smatra to „najranjivijim mjestom“ navedene interpretacije: „Premda su se rusa(j)lijski obredni plesovi izvodili od Božića do Bogojavljenja (što se podudara s početkom karnevala kod katolika), oni nesumnjivo imaju mnogo toga zajedničkog s duhovskim običajima, a ne samo ime.“ (I. Lozica, 2002a: 209)

Elize Gerner te autobiografsko-esejističke knjige *Svijet glume* Marije Crnobori, koje autorica uzima kao ogledne primjere malopovijesnih žanrovskih hibrida (L. Čale Feldman, 2001: 247).

I dok u članku „Žena i žanr: o Senkeru i Mujičiću, i opet bez trećega“ demonstrira kako u obojice dramatičara žena nosi neki alegorijski biljeg hrvatske književne, kulturne i političke povijesti, u priopćenju „Još o Matkovićevoj antici i njezinim europskim poticajima“, izloženom na Krležinim danima, autorica se bavi trima prosudbeno zanemarenim dramskim tekstovima Marijana Matkovića, objedinjenima u ciklusu *Trojom uklete*. Činjenica da kazališna povijest i interpretacija za taj ciklus nisu pokazale nikakvoga interesa ovdje se osvjetljuje terminima feminističke kritike, s obzirom na to da je u tekstovima riječ o rijetkom primjeru muškog dramskog autorstva koje kritiku rata provodi zauzimajući tzv. žensku perspektivu antičkih mitova, pa tako, među ostalim, ističe i vlastitu kritiku Georgea Steinera, njegove definicije tragedije iz koje proizlazi da mu je nepoznat razmjerno bogat korpus četvrtstoljetnih feminističkih i neohistoricističkih istraživanja na tu temu u angloameričkoj historiografiji i antropologiji te autorica upućuje na radove Nadije Seremetakis, Page DuBois i Alison Sharrock (L. Čale Feldman, 1999: 127).

I dok se najnovija knjiga Lade Čale Feldman fokusira na selidbe kazališta, glume i drame tamo gdje im nije izvorno mjesto – *on-kraj* pozornice, u prozu, u poeziju ili na film (L. Čale Feldman, 2019: 5), Lozica je svojom prvom knjigom *Izvan teatra*¹³ i svim člancima izloženima na Krležinim danima u Osijeku demonstrirao, kako je to često isticao, *nepostojeću disciplinu*, odnosno kao što je to apostrofirao ironijskim *bihejviti-vom* u priopćenju „Metode hrvatske etnoteatologije u europskom kontekstu“: „Štovana publiko, možete li zamisliti varalicu koji krajem dvadesetoga stoljeća u nekoj maloj zemlji uspije izmisliti zvučan naziv nepostojeće znanosti vrlo upitna predmeta, progurati je kao kolegij u dodiplomski i poslijediplomski studij na sveučilištu i, baveći se njome pod krovom jedne tolerantne znanstvenoistraživačke institucije, neraskrinkan preživjeti (doduše skromno) dobrih dvadesetak godina? Možete li toga uljeza zamisliti kako odsjeda u osječkom hotelu Central o trošku organizatora Krležinih dana, pobi-

¹³ I. Lozica autotematizacijski na Krležinim danima navodi kako ga teme Krležinih dana uvijek „iznova nagone na promišljanje i pojašnjavanje vlastite pomalo marginalne etnoteatološke pozicije na teatrološkom skupu te za sintagmu izvan teatra ističe – što je i naslov moje prve knjige koja je također objavljena nekako rubno, kao posljednji svezak u Teatrologijskoj biblioteci HDKKT“, te nastavlja: „Što podrazumijevam sintagmom izvan teatra? Nije riječ o izvanteatarskim pojavama i zbivanjima, o metafori kazališta, predstavama prognanim iz kazališnog hrama, folkloru ili o krhotinama teatra u svakodnevicu. Sve je to uključeno, ali se zapravo radi o radikalnoj promjeni vizure, o širenju istraživačkog horizonta, o istupanju iz zatvorenog kruga teatrologije da bismo odmakom stekli uvid u cjelinu problema pa tako reinterpretirali i prirodu kazališta.“ (I. Lozica, 2009: 87) Naime, svojom prvom knjigom autor je odbio i termin *narodno kazalište* ili pak *folklorno kazalište*, ali ga je ipak s vremenom „prihvatio“ (I. Lozica, 1990: 66), kako doznajem od kolege zbog uredničkoga tima edicije *Stoljeća hrvatske književnosti* (Vlatko Pavletić, Dubravko Jelčić i Josip Vončina) koji je zahtijevao termin *folklorno kazalište*.

re dnevnice i u Svečanoj dvorani Pedagoškog fakulteta uvažanim teatrolozima drsko izlaže o europskome kontekstu svoje nepostojeće discipline? Ako možete, onda znate kako se u ovom trenutku osjećam!“ (I. Lozica, 1999: 174) Završno pak u navedenom priopćenju, izloženom na Krležinim danima u Osijeku, demonstrira kako se Lada Čale Feldman priključila etnoteatrološkim istraživanjima u Institutu za etnologiju i folkloristiku, odnosno njegovim riječima: „Ubojita mutacija etnoteatrolgije, teatrologije, nove etnografije, feminističke kritike i ostalih sastavnica postmodernističke polilogijske interdisciplinarnosti kojom se služi Lada Čale Feldman dohvatila se već i društvenodramske uloge državnoga poglavara, a nije umakao ni teatar koji se skrivao u teatru pa još u zabitnom hrvatskom teatru.“ (I. Lozica, 1999: 182) Sve navedeno dokazuje kako su se etnoteatrološko-filozofska niša (Ivan)¹⁴ te etnoteatrološko-feministička niša (Lada)¹⁵ međusobno čitale i nadopunjavale,¹⁶ što posebice demonstrira Ladina druga knjiga *Teatar u teatru u hrvatskom teatru* iz 1997. godine.¹⁷

¹⁴ Filozofska niša zbog obrazovanja, dakle ne mislim na vokaciju.

¹⁵ Vjerujem da na samom kraju izlaganja smijem koristiti osobna imena s obzirom na to da sam imala sreću što sam se u Institutu za etnologiju i folkloristiku zaposlila upravo u doba kada su se navedeni interpretativni *mišunzi*, što se tiče etnoteatrolgije, ostvarivali.

¹⁶ Tako Lada Čale Feldman svjedoči kako se i Ivan Lozica u okviru svoje etnoteatrolgijske niše kretao prema književnoj/izvedbenoj antropologiji kada je npr. vinske statute interpretirao u kontekstu djela Šenoe, Đalskog, Matoša i Krleže te kako je književne odvjetke vinskiostatutne imaginacije utopio u „kulturu gospode“ gdje je demonstrirao da ne postoje dva etnološka/folkloristička predmeta te da se istraživanje mora uzdići iznad „uskogrudne i statične opozicije dviju odvojenih kultura“ (I. Lozica, 2002a: 11, navedeno prema L. Čale Feldman, 2005: 23). Nadalje u tekstu „Slavonski folklor i pučki igrokaz: jedno moguće (metodološko) susretište“, koji kao proširenu inačicu autorica objavljuje u svojoj knjizi *Euridikini osvrti*, Lada Čale Feldman navodi kako je Lozica revidirao svoju misao o novijem karakteru ženskog sudjelovanja u karnevalu te, prema Baroji, navodi da je na jednom koncilu u Carigradu u doba Justinijana II. spomenuta obostrana inverzija spola u kalendama i svečanostima održanima prvog dana ožujka (I. Lozica, 1990: 136, navedeno prema: L. Čale Feldman, 2001: 199). Nadalje u interpretativnom razgovoru s kolegom I. Lozicom Lada Čale Feldman navodi da su kraljice i u 19. stoljeću ruralne Slavonije ostale u službi sklapanja vjenčanja te njihova „neporeciva posebnost ostaje u dominaciji i u spolnoj inverziji ženskih članova ophodne skupine“ (L. Čale Feldman, 2001: 204). To mišljenje o novijem karakteru ženskog sudjelovanja u karnevalu zapravo je, kako autor navodi, uvriježena etnološka predrasuda, pandan onoj teatrološkoj predrasudi da su ženske uloge donekadno uvijek glumili prurušeni muškarci. Njegovim daljnjim komentarom – „*hrvatska patrijarhalna etnologija* nikako nije mogla prihvatiti Lovretićeve bilješke o pokladama u Otoku – tamošnji ženski karneval“, usp. *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, g. 2 (1897), str. 91-459; g. 3 (1898), str. 26-56; g. 4 (1899), str. 46-109; g. 7 (1902), str. 57-206.

¹⁷ Usp. poglavlje „Folklorno predstavljanje kao dramaturško ishodište“.

LITERATURA

- Austin, J. L. (2003), *How to Do Things With Words*, 2. izdanje, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- Čale Feldman, Lada (1996), „Metafore glume u suvremenoj hrvatskoj dramatici“, *Krležini dani u Osijeku 1995. Suvremena hrvatska dramska književnost od 1968./1971.*, prva knjiga, pr. Branko Hećimović i Boris Senker, Hrvatsko narodno kazalište Osijek, Pedagoški fakultet u Osijeku, Osijek, str. 98-117.
- Čale Feldman, Lada (1997a), „Postoji li suvremeno hrvatsko dramsko žensko pismo?“, *Krležini dani u Osijeku 1995. Suvremena hrvatska drama i kazalište od 1968./1971. do danas*, druga knjiga, pr. Branko Hećimović i Boris Senker, Hrvatsko narodno kazalište Osijek, Pedagoški fakultet u Osijeku, Osijek, str. 171-180.
- Čale Feldman, Lada (1997b), „Slavonski folklor i pučki igrokaz: jedno moguće (metodološko) susretište“, *Krležini dani u Osijeku 1996. Osijek i Slavonija – hrvatska dramska književnost i kazalište*, pr. Branko Hećimović, Hrvatsko narodno kazalište Osijek, Pedagoški fakultet Osijek, HAZU, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta, Osijek, Zagreb, str. 79-95.
- Čale Feldman, Lada (1999), „Još o Matkovićevoj antici i njezinim europskim poticajima“, *Krležini dani u Osijeku 1997. Hrvatska dramska književnost i kazalište u europskom kontekstu*, prva knjiga, pr. Branko Hećimović, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Odsjek za povijest hrvatskoga kazališta, Zagreb, Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, Pedagoški fakultet, Zagreb, Osijek, str. 123-135.
- Čale-Feldman, Lada (2000), „O dvjema ženskim pričama o glumačkom životu“, *Krležini dani u Osijeku 1999. Hrvatska dramska književnost i kazalište i hrvatska književnost*, pr. Branko Hećimović, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Hrvatsko narodno kazalište, Zagreb, Osijek, str. 114-121.
- Čale Feldman, Lada (2001), *Euridikini osvrti: o rodnim izvedbama u teoriji, folkloru, književnosti i kazalištu*, Naklada MD, Centar za ženske studije, Zagreb.
- Čale Feldman, Lada (2003), „Žena i žanr: o Senkeru i Mujičiću, i opet bez trećega“, *Krležini dani u Osijeku 2001. Hrvatska dramska književnost i kazalište – inventura milenija*, druga knjiga, pr. Branko Hećimović, HAZU, Pedagoški fakultet u Osijeku, Zagreb, Osijek, str. 247-257.
- Čale Feldman, Lada (2005), *Femina ludens*, Disput, Zagreb.
- Čale Feldman, Lada (2019), *Onkraj pozornice: na raskrižju medija*, Disput, Zagreb.
- Felman, Shoshana (1993), *Skandal tijela u govoru. Don Juan s Austinom ili zavođenje na dva jezika*, Naklada MD, Zagreb.
- Geertz, Clifford (1980), „Blurred Genres: The Refiguration of Social Thought“, *The American Scholar*, g. 49, br. 2, str. 165-179, navedeno prema: http://hypergeertz.jku.at/GeertzTexts/Blurred_Genres.htm (1. prosinca 2019.).
- Lozica, Ivan (1990), *Izvan teatra: teatrabilni oblici folkloru u Hrvatsko*, Hrvatsko društvo kazališnih kritičara i teatrologa, Zagreb.

- Lozica, Ivan (1995), „Karneval Donjih Kaštela i njegova društveno-kritička dimenzija“, *Krležini dani u Osijeku 1995. Suvremena hrvatska dramska književnost od 1968./1971. do danas*, druga knjiga, pr. Branko Hećimović i Boris Senker, HNK u Osijeku, Pedagoški fakultet, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta HAZU, Osijek Zagreb, str. 212-221.
- Lozica, Ivan (1999), „Metode hrvatske etnoteatrologije u europskom kontekstu“, *Krležini dani u Osijeku 1997. Hrvatska dramska književnost i kazalište u europskom kontekstu*, prva knjiga, pr. Branko Hećimović, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Odsjek za povijest hrvatskoga kazališta, Zagreb, Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, Pedagoški fakultet, Osijek, Zagreb, Osijek, str. 174-182.
- Lozica, Ivan (2000a), „Mediterranski oružni plesovi i hrvatsko kazalište“, *Krležini dani u Osijeku 1998. Hrvatska dramska književnost i kazalište u europskom kontekstu*, pr. Nikola Batušić i Boris Senker, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Hrvatsko narodno kazalište, Zagreb, Osijek, str. 177-184.
- Lozica, Ivan (2000b), „Vinski statuti kao stolno kazalište (Šenoa, Gjalski, Matoš, Krleža)“, *Krležini dani u Osijeku 1999. Hrvatska dramska književnost i kazalište i hrvatska književnost*, pr. Branko Hećimović, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Hrvatsko narodno kazalište, Zagreb, Osijek, str. 76-93.
- Lozica, Ivan (2001), „Biranje kralja“, *Krležini dani u Osijeku 2000. Hrvatska dramska književnost i kazalište – inventura milenija*, prva knjiga, pr. Branko Hećimović, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Zagreb, str. 151-160.
- Lozica, Ivan (2002a), *Poganska baština*, Golden marketing, Zagreb.
- Lozica, Ivan (2002b), „Ivan Slamnig i Marina kruna“, *Hrvatska dramska književnost i kazalište – inventura milenija*, druga knjiga, pr. Branko Hećimović, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta, Zagreb, Hrvatsko narodno, Zagreb, Osijek, str. 283-288.
- Lozica, Ivan (2003), „Istraživanje tradicijskih maski u Hrvatskoj“, *Krležini dani u Osijeku 2002. Žanrovi u hrvatskoj dramskoj književnosti i struke u hrvatskom kazalištu*, pr. Branko Hećimović, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta, Zagreb, Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek, Zagreb, Osijek, str. 292-300.
- Lozica, Ivan (2004), „Marulićev spjev *Poklad i korizma*“, *Krležini dani u Osijeku 2003. Hrvatska dramska književnost i kazalište u svjetlu estetskih i povijesnih mjerila*, pr. Branko Hećimović, Zavod za povijest hrvatske književnosti i glazbe HAZU, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta; Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku; Filozofski fakultet Osijek, Zagreb, Osijek, str. 13-18.
- Lozica, Ivan (2005), „Lokalno, regionalno, nacionalno i globalno u folklornome kazalištu“, *Krležini dani u Osijeku 2004. Zavičajno i europsko u Hrvatskoj drami i kazalištu*, pr. Branko Hećimović, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta, Zagreb, Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, Filozofski fakultet, Zagreb, Osijek, str. 241-245.
- Lozica, Ivan (2006), „Karneval: prostor, tijelo, riječ“, *Krležini dani u Osijeku 2005. Tijelo, riječ i prostor u hrvatskoj drami i kazalištu*, pr. Branko Hećimović, Zavod za povijest

hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta, Zagreb, Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, Filozofski fakultet, Zagreb, Osijek, str. 166-172.

Lozica, Ivan (2007), „Karneval kao vremenski rezervat poganstva i predstavljanja“, *Krležini dani u Osijeku 2006. Vrijeme i prostor u hrvatskoj dramskoj književnosti i kazalištu*, pr. Branko Hećimović, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta; HNK u Osijeku, Filozofski fakultet, Zagreb, Osijek, str. 251-256

Lozica, Ivan (2008a), *Zapisano i napisano: folkloristički spisi*, AGM, Zagreb.

Lozica, Ivan (2008b), „Stare Indije i Dugi Nos“, *Krležini dani u Osijeku 2007. 100 godina Hrvatskoga narodnog kazališta u Osijeku. Povijest, teorija i praksa – hrvatska dramska književnost i kazalište*, pr. Branko Hećimović, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta, Zagreb, Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, Filozofski fakultet, Zagreb, Osijek, str. 272-286.

Lozica, Ivan (2009), „Tekst kao palimpsest: verbalna sastavnica običaja“, *Krležini dani u Osijeku 2008. Tekst, podtekst i intertekst u hrvatskoj drami i kazalištu*, pr. Branko Hećimović, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta, Zagreb, HNK u Osijeku, Filozofski fakultet, Zagreb, Osijek, str. 87-93.

Lozica, Ivan (2010), „Prevrat kao predstava: karneval kao suzbijanje sukoba“, *Krležini dani u Osijeku 2009. Hrvatska drama i kazalište i društvo*, pr. Branko Hećimović, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Odsjek za povijest hrvatskoga kazališta, Zagreb i Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, Filozofski fakultet, Zagreb, Osijek, str. 105-115.

Marjanić, Suzana (2009), „Pat pozicija dvoglave etnologije“, *Zarez*, <http://www.zarez.hr/clanci/pet-pozicija-dvoglave-etnologije> (1. prosinca 2019.).

Niemčić, Iva (2002), „Tragom nevidljive plesačice“, *Narodna umjetnost*, Zagreb, g. 39, br. 2, str. 77-92.

Senker, Boris (2010), *Uvod u suvremenu teatrologiju I*, Leykam international, Zagreb.

Vitković, Valentina (2016), *Bijeli maškari Putnikovića: izdano povodom 20. obljetnice obnove običaja održavanja bijelih maškara u Putnikoviću na poluotoku Pelješcu*, Kulturno-umjetničko društvo Putniković, Putniković.

OUTSIDE OF THEATRE AND/OR BEYOND THE STAGE – ETHNO-
THEATROLOGY AND FEMINIST CRITICISM AT *DAYS OF KRLEŽA* IN OSIJEK:
CASE STUDY – IVAN LOZICA AND LADA ČALE FELDMAN OF THE
INSTITUTE OF ETHNOLOGY AND FOLKLORE RESEARCH

Summary: As the title suggests, the article provides a review of ethno-theatrical research and feminist literary criticism, initiated at Krleža's Days in Osijek by Ivan Lozica, retired since 2014, and Lada Čale Feldman, Full Professor in theatre studies at the Department of Comparative Literature of the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb since 2005. I list and thematise works by the aforementioned colleagues from the Institute of Ethnology and Folklore Research in Zagreb, who addressed the above-mentioned topics sans interpretative fear, which ought to be supplemented (with prospective commemorative research) by an interpretative niche of other colleagues who are engaged in ethno-theatricality (e.g. Đuro Franković, Marijan Bobinac, Anđelka Tutek, Anica Bilić) and feminist criticism (e.g. Kristina Peternai Andrić, Lucija Ljubić, Martina Petranović, Dubravka Crnojević-Carić, Sibila Petlevski, Mira Muhoberac) at Krleža's Days in Osijek.

Keywords: Ivan Lozica; Lada Čale Feldman; ethno-theatricality; feminist criticism; Krleža's Days in Osijek